

Preventief en omgevingsgericht werken, wat is dat?

Wat is preventief en omgevingsgericht werken? In het project CJG 'Een stap naar voren' is dat op een rijtje gezet. Door in binnen- en buitenland te kijken naar good practices. En door te kijken en te luisteren naar Groningse professionals. Er blijken vier hoekstenen te zijn:

- 1 Aansluiten bij de doelgroep
- 2 Versterken van de sociale cohesie in de buurt
- 3 Mobiliseren van het sociaal netwerk van de doelgroep
- 4 Signaleren van risicosituaties en zo nodig ingrijpen

Aansluiten bij de doelgroep

De professionals moeten aansluiten bij de leefsituatie, leefstijl en leefomgeving van de doelgroep. Dat betekent dat deze aspecten eerst duidelijk in kaart gebracht moeten worden in een meer of minder uitgebreide wijkanalyse. Zo'n analyse geeft houvast bij de vraag hoe zij in contact kunnen komen met de doelgroep: waar moeten zij aanwezig zijn om een gemakkelijk en laagdrempelig aanspreekpunt te vormen? Het geeft ook richting aan het streven om de eigen kracht van de doelgroep te benoemen en het gebruik van die eigen kracht te stimuleren. Voor zover er ondersteuning en hulp door professionals nodig is, moet die gegeven worden in een vorm die bij de doelgroep past.

Versterken van de sociale cohesie in de buurt

Door de sociale samenhang in de buurt te versterken, verbetert ook het pedagogisch

klimaat in de buurt. Dat kunnen de professionals op gang brengen door bijvoorbeeld samen met de doelgroep buurtactiviteiten te bedenken en te organiseren en de doelgroep te ondersteunen bij de uitvoering ervan.

Mobiliseren van het sociale netwerk van de doelgroep

Hoe ziet de sociale samenhang in de buurt eruit? Dat moeten professionals onderzoeken door etover in gesprek te gaan met de doelgroep. Vervolgens kunnen zij contact leggen met het sociale netwerk van de doelgroep om met elkaar – doelgroep, netwerk, professionals – oplossingen te ontwerpen waar ook het netwerk aan bijdraagt.

Signaleren van risicosituaties en zodig ingrijpen

Soms is de eigen kracht van de doelgroep niet voldoende en moeten professionals ingrijpen om erger te voorkomen. Om dat goed en tijdig te kunnen inschatten moeten de professionals aanwezig zijn in de buurt en contact leggen en onderhouden met de buurtbewoners. Zij moeten doorvragen naar 'de vraag achter de vraag'. Als er een risicosituatie is gesignaleerd, moeten zij daar aandacht aan besteden en die bespreken tijdens contacten met cliënten. Zonodig moeten zij ingrijpen. Hierbij is het van groot belang dat zij multidisciplinair werken en nauw contact houden met andere betrokken instanties.

[Achtergrondinformatie over de werkzame factoren en andere onderwerpen zijn te vinden in de infographic die over dit project gemaakt is.] Deze infographic presenteert de opbrengsten van het CJG project 'Een stap naar voren' en bevat algemene informatie over preventief en omgevingsgericht werken. Kijk voor de volledige infographic, inclusief downloads, op www.eenstapnaarvoren.nl

Fotograaf: Gemma van der Aa

Preventief en omgevingsgericht in de praktijk

Eén van de sociaal verpleegkundigen voor 4- tot 12-jarigen werkt al een aantal jaren binnen het CJG en komt regelmatig op de lokale basisschool. Zij staat regelmatig op het schoolplein, maar ook daar is het lastig in contact komen met ouders. Ouders bewaren afstand, want in het zicht van andere ouders een gesprek aanknopen met de sociaal verpleegkundige zou de verdenking op kunnen wekken dat je als ouder de opvoeding niet in de hand hebt. In het kader van het project gaat de sociaal verpleegkundige tegenwoordig vaker naar activiteiten in de woonschepenhaven en ontmoet daar ouders. Zij vertelt over haar werk: "Ik ben onlangs op de fiets naar de woonschepenhaven gegaan om een vergadering bij te wonen van de bewonersvereniging. Ik heb zelf gemerkt hoe ver het eigenlijk fietsen is en begrijp dat dat ouders belemmert om met hun kinderen naar het CJG te komen. We hebben koffie gedronken en gepraat over van alles en nog wat, waarna ik ben uitgenodigd door de bewoners om aanwezig te zijn bij een door henzelf georganiseerd festival. Zoiets is een heel natuurlijke gelegenheid om met ouders in contact te komen. Na afloop van de bewonersvergadering werd ik bijvoorbeeld door iemand aangesproken die zich zorgen maakte over een alleenstaande ouder die te veel dronk."

Aan dit deelproject werkten mee:

Axel Kroeze, Maaike Langenberg en Anita Rolfs, vanuit het CJG Oosterpark
Bas Stuurwold en Lois de Vries, docent-onderzoekers Hanzehogeschool Groningen.

2 De afdeling Professionals & Bedrijven van de Academie voor Sociale Studies ontwikkelt een masterclass voor managers en leidinggevend van sociale teams en CJG's, om hen te leren hoe zij preventief en omgevingsgericht werken mogelijk kunnen maken in een interdisciplinaire omgeving. Een van de bevindingen uit dit project betreft leiderschap. Het vraagt een specifiek, directief soort leiderschap om professionals optimaal te faciliteren bij het preventief en omgevingsgericht werken. Sleutelbegrippen hierbij zijn: vertrouwen geven (in woord en daad) en 'scharrelruimte' creëren voor de professionals. Professionals van de werkvloer ervaren soms dat hun organisatie meer tegenwerkend is dan meewerkend, er is aandacht voor deze als het "blok aan het been" ervaren werkprocessen.

Het CJG, wat kun je ermee?

Regelmatig komen ze in het nieuws, de gruwelverhalen over mishandelde kinderen. Uitgebreid wordt uitgemeten hoeveel hulpverleners er wel niet betrokken zijn bij het gezin, hoe gebrekkig de samenwerking verloopt en gaat het over de handelingsverlamming bij professionals waardoor de boel zo uit hand is gelopen. Weinig oog is er overigens voor de gevoelens van machteloosheid van de betrokken hulpverleners, maar dat terzijde. Er moet iets gebeuren, het kan zo niet langer, vinden publiek en politiek.

Onder dit gestermte werd in 2007 het CJG geboren, met als vroedvrouw minister Rouvoet. Het CJG zou als voorportaal van Bureau Jeugdzorg moeten zorgen voor adequate samenwerking en afstemming, vooral voor kwetsbare jongeren. Zonder enige

kennis van lokale en regionale verschillen werd het CJG van bovenaf over Nederland uitgerold. De bestaande samenwerkingsverbanden tussen bijvoorbeeld maatschappelijk werk, scholten en huisartsen moesten - eufemistisch genoemd - opgaan in het CJG. In de praktijk

werden ze vaak simpelweg afgebroken als gevolg van verschuiving van budgetten. Het maatschappelijk werk kreeg bijvoorbeeld in sommige gemeenten geen vergoeding meer voor het organiseren van het multidisciplinair overleg, want dat werd nu door de CJG-coördinator georganiseerd. Dit zette kwaad bloed bij de maatschappelijk werkers, van wie vervolgens wel verwacht werd onder de vlag van het CJG multidisciplinair samen te werken. Nu is enig kwaad bloed niet erg, als het CJG beter functioneert dan die lokale en regionale samenwerking.

In 2012 constateerde de Algemene Rekenkamer na onderzoek onder 42 gemeenten dat na vier jaar de CJG's nog steeds moeite hadden met het signaleren van risicjongeren. En was het daar niet juist om

te doen? Het CJG als coördinatiemechanisme voor een falend hulpverleningssysteem faalt zelf, uitzonderingen daargelaten. Dat is het CJG niet aan te rekenen. Het is gewoon naïef om te denken dat je zoiets als gebrek aan samenwerking en coördinatie rondom moeilijke, kwetsbare, complexe burgers met een organisatorisch construct kunt oplossen. De 'brave' ouders weten met hun kinderen wel de weg te vinden naar het CJG. Maar dat wisten ze daarvoor, toen het consultatiebureau nog bestond, ook al. Het ging juist om de moeilijk te bereiken groepen. Deze trekken zich echter niks aan van de wijze waarop de hulpverlening is georganiseerd en in welk hokje ze wel of niet passen. Hoe je het

'Ik laat merken dat ik écht geïnteresseerd ben'

Axel Kroeze is buurtmaatschappelijk werker in de Oosterparkwijk. Hij deed mee aan het onderzoeksproject in de woonschepenhaven. Die buurt was eigenlijk nauwelijks in beeld bij het CJG, dus daar moest maar eens verandering in komen. Maar hoe dan? Zo moeilijk is dat niet, vindt Axel. "Het enige wat ik daarvoor doe, is laten merken dat ik écht geïnteresseerd ben. Eerst contact maken en dan maar eens kijken wat je kunt doen."

Het enthousiasme voor zijn werk straalt van hem af terwijl hij, samen met deelprojectleider Bas Stuurwold, over het project vertelt. Erop afgaan, praten, nieuwsgierig zijn en kijken waar je kunt aanhaken met wat jij te bieden hebt – voor Axel lijkt het net zo natuurlijk als ademen.

Rauw volk?

Over de woonschepenhaven bestonden nogal wat vooroordelen bij de verschillende hulpverleners. De mensen van het CJG kwamen er nooit; rauw volk zou er wonen! De werkelijkheid bleek een stuk minder spannend. Axel stapte samen met de jeugdverpleegkundige, op de fiets en peddelde erheen. "Toen we halverwege waren, zeiden we tegen elkaar: wat een eind weg! Geen wonder dat die mensen nooit bij ons aankloppen!" Ze troffen een drijvend dorpje aan, waar ze vrijwel meteen aan de praat raakten en kennismakten met actieve buurtbewoners. Simpelweg door op de fiets te stappen en in gesprek te gaan, legden ze de kiem om het vertrouwen van de buurt te kunnen winnen. Ze hielden regelmatig contact en boden tips en hulp waar dat kon. Axel kwam bijvoorbeeld met het idee voor een buurtkrantje. "Gratis bladen en buurtkrantjes worden in armer wijken vaak heel goed gelezen. Door daarmee te helpen, geef je ook iets, dat wordt gewaardeerd." En zo konden ze nog weer later bijvoorbeeld via een CJG-standje met ballonnen – en informatie – tijdens een buurtfestival laagdrempelig contact leggen met jonge ouders.

Muren slechten

"Toen ik jaren geleden begon als jeugdhulpverlener, merkte ik al dat er bij problemen altijd meerdere dingen tegelijk spelen. Dat kun je niet in je eentje aanpakken, daar heb je een netwerk voor nodig. Daar heb ik veel van opgestoken." Axel werkt sinds april in een zogeheten sociaal team dat binnenkort wordt omgedoopt in 'interdisciplinair wijkteam' dat gebiedsgericht gaat werken. Dat is een team waarin verschillende disciplines

samenkomen om de zorg in een bepaalde wijk van de stad Groningen vorm te geven. De bedoeling is dat de professionals in zo'n team generalistisch werken zodat de cliënten niet steeds een andere hulpverlener zien voor een ander aspect van hun problematiek. "Je slecht de muren van je eigen instelling", zegt Axel. "Je stap er even naast, in het grijze gebied. Als iemand met bepaalde expertise in mijn team zit, kan ik die kennis even ophalen. En als het echt nodig is, schakel ik een collega in. Op die manier kun je het streven van één gezin één plan veel langer volhouden." Hij noemt als voorbeeld de wijkagent die inspringt bij het invullen van het belastingsformulier. Of de jeugdverpleegkundige die goede raad kan geven als iemand in financiële problemen dreigt te raken. Dat klinkt makkelijker dan het is. Hoe organiseer je dat de kennisdeling in zo'n team soepel verloopt? Welke kennis is zo specialistisch dat je dat niet aan een ander teamlid kunt overlaten? Bas: "Interdisciplinair samenwerken betekent allemaal verschillende smaken in één team, en die staan open samen voor een buurtgerichte taak. Hoe zorg je nou dat alle teamleden een heleboel generalistische kennis en kunde krijgen, terwijl er voldoende specialistische kennis overblijft? Wat in ieder geval een werkende factor blijkt te zijn, is de vraag: wat kan ik doen, welke bijdrage kan ik leveren om de ander optimaal in zijn functie te faciliteren?"

Gouddelven

Bas Stuurwold is docent-onderzoeker bij de Academie voor Sociale Studies van de Hanzehogeschool Groningen. Voor hem was uiteraard ook de vraag wat dit praktijkgerichte onderzoek verheldert over wat professionals moeten kunnen. Met andere woorden: wat moeten studenten, de aankomende professionals, leren in hun opleidingen? "Preventief en omgevingsgericht werken is nu helemaal hot", zegt hij, "Maar dat lukt niet iedereen even goed. De competenties die je daarvoor nodig hebt, zitten wellicht ook nog onvoldoende in de opleidingen. Met dit project wilden we mooie

Fotograaf: Jan-Henning

voorbeelden onderzoeken. Waar zit het 'm nou in? Welke impliciete kennis hebben de professionals? Kun je leren om preventief en omgevingsgericht te werken?" Echt contact leggen, dat is essentieel meent Bas. "Aanwezig zijn, aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep. Daarvoor moeten de professionals de ruimte krijgen om te scharrelen. Je weet niet van tevoren wat er nodig is." Hij knikt naar Axel en zegt: "Wat jij dan doet, leer je niet alleen op school. Maar het is wel cruciaal

in preventief en omgevingsgericht werken. Hoe maken we dit nou zichtbaar en wat kunnen we in het curriculum stoppen? We doen in de opleiding heel veel aan contactuele en gespreksvaardigheden, maar je moet ook beschikken over een zekere natuurlijke nieuwsgierigheid." Samen met docent-onderzoeker Lois de Vries (Academie voor Verpleegkunde) haalde Bas de good practices boven tafel zodat ze doorverteld kunnen worden. "Dat was schatgraven, gouddelven!"

Aan dit deelproject werkten mee: Axel Kroeze, Maaike Langenberg, Anita Rolfs, Bas Stuurwold, Lois de Vries en Charlotte Wekker.

DE WOONSCHEPENHAVEN

De woonschepenhaven in Groningen wordt wel omschreven als een drijvende volkswijk. Het is een gebied aan de rand van de stad Groningen met een kleine 150 bewoners onder wie ongeveer twintig kinderen. De bewoners vormen een hechte gemeenschap met een eigen bestuur en eigen voorzieningen (zoals een buurtboek) en activiteiten (kindermiddag, havenpop). Het Centrum voor Jeugd en Gezin heeft een front-office in de Oosterparkwijk maar geen contact met de woonschepenhaven en de gezinnen. Dit vinden de professionals onwenselijk omdat het CJG de opdracht heeft om toegankelijk te zijn voor alle ouders in de wijk. Daarom kozen ze de woonschepenhaven als case voor het onderzoek CJG 'Een stap naar voren'.

Advertentie

GGD
Groningen

"Samen werken aan gezondheid. Dat is het devies van GGD Groningen. Gezond zijn is voor ons meer dan alleen 'niet ziek zijn'. Ook meedoen, welzijn en veiligheid zijn voor ons onderdelen van gezondheid."

ggd@groningen.nl | 050 367 40 00 | ggd.groningen.nl

Samen werken aan gezondheid

Lois Polstra is lector Arbeidsparticipatie bij het Kenniscentrum Arbeid van de Hanzehogeschool Groningen.